SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:1670

av Mikael Oscarsson och Magnus Oscarsson (båda KD)

Sveriges skyldighet att utreda Raoul Wallenbergs öde

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att samtliga handlingar i svenska myndigheters arkiv som rör Raoul Wallenberg ska förtecknas och sekretessprövas på nytt, och att så mycket som möjligt ska offentliggöras, och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en ny och oberoende utredning om Raoul Wallenbergs öde med uppdrag att granska allt tillgängligt svenskt material, inklusive hemligstämplade handlingar, och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska dokumentera sina krav på tillgång till ryska arkiv, samordna dem med likasinnade länder och driva dem så snart det politiska läget medger det, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka minnesarbetet kring Raoul Wallenberg, bl.a. genom att uppmärksamma Raoul Wallenbergs död i skolan och koppla hans gärning till arbetet mot antisemitism, och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Raoul Wallenberg är en av de mest betydelsefulla svenskarna i modern tid. Under andra världskriget räddade han genom sin personliga närvaro tiotusentals ungerska judar undan Förintelsen, bland annat genom att utfärda skyddspass och inrätta skyddade hus. Hans insats är ett av de mest lysande exemplen på civilkurage i mänsklighetens historia.

Han räddade andra. Men ingen räddade honom. Mer än 80 år efter att han försvann vet vi fortfarande inte vad som hände. Sverige är skyldigt Raoul Wallenberg sanningen.

Den 17 januari 1945 togs Raoul Wallenberg till fånga av den sovjetiska armén i Budapest. Sedan dess har hans öde varit höljt i dunkel. År 1957 meddelade Sovjetunionen i den så kallade Gromykopromemorian att Wallenberg hade dött av en hjärtattack i Lubjankafängelset i Moskva den 17 juli 1947. Det har aldrig funnits några entydiga bevis för detta. Tvärtom: den 23 juli 1947, sex dagar efter hans påstådda död, förhördes en fånge med nummer 7 i 16 timmar, samtidigt som Wallenbergs chaufför Vilmos Langfelder. År 2009 uppgav arkivarier vid den ryska säkerhetstjänsten FSB att fånge nummer 7 ”med stor sannolikhet” var Raoul Wallenberg. Om den uppgiften stämmer är den officiella sovjetiska och ryska versionen inte sann.

Sveriges hantering av fallet har länge kritiserats. Den statliga Eliassonkommissionen kom 2003 i sin rapport Ett diplomatiskt misslyckande (SOU 2003:18) fram till att den svenska utrikesledningen hanterat fallet på ett oengagerat sätt. Kommissionen pekade bland annat på bristande instruktioner till Wallenberg och på den dåvarande utrikesledningens ”totala brist på engagemang och intresse för Wallenberg-ärendet”.

Wallenbergs familj och forskare har dessutom pekat på att Sverige 1946, samtidigt som Wallenberg satt i sovjetisk fångenskap, prioriterade ett handels- och kreditavtal med Sovjetunionen.

Kritiken gäller inte bara historien. Enligt Wallenbergs familj informerade en högt uppsatt FSB-officer 2011 svenska tjänstemän om att Wallenberg förhördes den 23 juli 1947. Den svenska promemorian om samtalet ska ha hemligstämplats direkt, och familjen informerades inte. Om detta stämmer har svenska myndigheter i modern tid undanhållit avgörande uppgifter från Wallenbergs anhöriga.

I april 2025 skrev Raoul Wallenbergs systerdöttrar Marie von Dardel-Dupuy och Louise von Dardel ett öppet brev till statsministern. De begärde en fullständig förteckning över alla svenska handlingar i fallet: hur många de är, vilka som fortfarande är hemligstämplade och varför.

Utrikesdepartementets ärendeakt omfattar omkring 170 000 sidor, och nästan allt är offentligt. Men enligt familjen finns tusentals ytterligare handlingar i andra arkiv, bland annat i Säkerhetspolisens och de svenska underrättelsetjänsternas arkiv. Säkerhetspolisens akt på Riksarkivet är delvis hemlig, och till och med antalet sidor omfattas av sekretess. Handlingar om svensk underrättelseverksamhet i Ungern under kriget uppges saknas.

Det här är något Sverige kan göra i dag, oberoende av Ryssland. Samtliga svenska handlingar som rör Raoul Wallenberg bör förtecknas och sekretess prövas på nytt, och så mycket som möjligt bör offentliggöras. Mer än 80 år efter händelserna är det svårt att se vilka svenska intressen som skulle väga tyngre än sanningen.

Eliassonkommissionen konstaterade redan 2003 att utredningen måste fortsätta, eftersom det inte var sannolikt att allt relevant sovjetiskt material hade lämnats ut. Sedan dess har nya uppgifter tillkommit, både om fånge nummer 7 och om hur svenska myndigheter har hanterat informationen.

En ny, oberoende utredning bör därför tillsättas med uppdrag att granska allt tillgängligt svenskt material, inklusive hemligstämplade handlingar, och särskilt hur svenska myndigheter har hanterat de uppgifter som kommit fram sedan 2009. Att Skatteverket 2016 dödförklarade Raoul Wallenberg ändrar inte detta. Dödförklaringen var en juridisk formalitet, med ett formellt dödsdatum satt till den 31 juli 1952. Den ger inget svar på vad som faktiskt hände honom.

Nyckeln till sanningen finns sannolikt i ryska arkiv. Forskare har pekat på förhörsregister från Lubjanka 1947 som fortfarande är kraftigt censurerade, på fångkort från Vladimirfängelset som saknas och på omfattande material från KGB:s och den sovjetiska ledningens överläggningar i början av 1960-talet som aldrig har lämnats ut.

Med Rysslands krig mot Ukraina är det inte realistiskt att få tillgång till dessa arkiv i dag. Men Sverige bör vara förberett. Regeringen bör dokumentera exakt vilka handlingar som efterfrågas, samordna kraven med likasinnade länder som Ungern, Israel och USA och driva frågan så snart det politiska läget medger.

Sedan 2013 uppmärksammas den 27 augusti som Raoul Wallenbergs dag i Sverige. Dagen bör användas mer aktivt, inte minst i skolan. Forum för levande historia bör få i uppdrag att ta fram undervisningsmaterial om Wallenbergs gärning och om civilkurage.

Wallenbergs historia är också högaktuell. Antisemitismen har ökat i Sverige och i Europa, och judar i Sverige vittnar om otrygghet. Raoul Wallenbergs mod visar att en enskild människa kan göra skillnad i kampen mot hat och förtryck. Det budskapet behövs i dag.

Att klarlägga Raoul Wallenbergs öde är en fråga om historisk rättvisa, men också om Sveriges trovärdighet. Raoul Wallenberg riskerade allt för andra. Det minsta Sverige kan göra är att ge honom och hans familj hela sanningen.

Mikael Oscarsson (KD) *Magnus Oscarsson (KD)*